انجمن پژوهشی

ایرانشهر

شیوه‌نامه نگارشی انجمن پژوهشی ایرانشهر

هدف این شیوه‌نامه یکدست‌سازی شیوه‌ی نگارشی نوشته‌ها در «انجمن پژوهشی ایرانشهر» است؛ چراکه این امر به آسان‌یابی، آسان‌ویرایی و آسان‌خوانی نوشته‌ها کمک خواهد کرد. ضابطه‌های زیر نه لزوماً بهترین‌ها هستند و نه به هیچ‌وجه حرف آخر را می‌زنند، اما اگر همگان از شیوه‌ی یکسانی پیروی کنند، استفاده از ایرانشهر چه هنگام یافتن مقاله‌ها، چه هنگام ویرایش آنها و چه هنگام خواندن مقاله‌ها آسان می‌شود.

دستور خط

رسم‌الخط عبارت از شیوه‌ای قراردادی که برای نگارش مطالب به کار برده می‌شود. تفاوت رسم‌الخط‌ها در شیوه‌ی برخورد یا تعبیر آن‌ها از مفهومی است که شیوه‌ی نگارش کلمات در متن نسبت به یکدیگر به دست می‌دهد.

سرهم‌نویسی، جدانویسی، حرف اضافه، حرف ربط، واژه‌های چند املایی، نقطه‌گذاری و املای واموا‌ژه‌ها از مفاهیمی هستند که عامل‌های مشخص‌کننده‌ی رسم‌الخط‌ها به شمار می‌آیند. برای مثال در رسم‌الخط ادبی دوره‌ی دهه‌ی ۴۰ خورشیدی ممکن بود بخوانیم:

«بخاطر اینکه میتوانستم میوهء دسترنج خود را بچشم.»

اما امروز می‌نویسیم:

«به خاطر اینکه می‌توانستم میوه‌ی دسترنج خود را بچشم.»

و یا حتی:

«به خاطر این‌که می‌توانستم میوه‌ی دست‌رنج خود را بچشم.»

امروز مراجع مختلف رسم‌الخط‌های مختلفی برای فارسی در پیش گرفته‌اند. برخی هم سعی بر استاندارد کردن نظر خود کرده‌اند، اما همچنان اختلاف و ناهماهنگی به چشم می‌دارد.

رعایت مفاد چاپ چهارم *دستور خط فارسی* مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی در متنها ارجحیت دارد. مورد اصلی اختلاف چاپ چهارم با چاپهای قبلی در مجاز دانستن هر دو صورت جمع با *ها*ست که در ذیل توضیح داده خواهد شد.

در موارد بسیاری *دستور خط فارسی* مبهم است یا توضیح نداده است. برای رفع این ابهام‌ها، باید به *فرهنگ املایی خطّ فارسی: بر اساسِ دستور خطّ فارسی مصوّب فرهنگستان زبان و ادب فارسی*، نوشته‌ی علی‌اشرف صادقی و زهرا زندی‌مقدم، تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی (نشر آثار)، ۱۳۸۵ مراجعه کرد.

از جمله‌ی مهم‌ترین قواعد این دستور خط می‌توان موارد زیر را ذکر کرد:

۱. علامت جمع *ها* هم به صورت بی‌فاصله و هم با فاصله‌ی مجازی به کلمه‌ی جمع‌شونده می‌چسبد و هر دو صورت صحیح است: (۱) (*کتابها* و *کتاب‌ها*) در چند مورد خاص حتماً با فاصله‌ی مجازی نوشته می‌شود. از این رو **اگر همواره با فاصله‌ی**

مجازی نوشته شود مشکلی پیش نمی‌آید. در هیچ موردی *ها* با فاصله‌ی معمولی نوشته نمی‌شود: (~~کتاب ها~~) مواردی که حتماً از فاصله‌ی مجازی استفاده می‌شود از قرار زیرند:

۱. بعد از های ناملفوظ: خانه‌ها

۲. بعد از های ملفوظ که به حرف قبل بچسبد: تشبیه‌ها

۳. بعد از ط یا ظ: استنباط‌ها

۴. کلمه پردندانه باشد. (بیش از سه دندانه)

۵. نشان دادن صورت مفرد کلمه

۶. کلمه‌های خارجی نامأنوس

۷. جمع بستن اسم خاص

عموماً پیشوند جدا (با فاصله‌ی مجازی) نوشته می‌شود (مثال: «هم‌شکل») مگر اینکه به صورت سرهم معنایی بسیط از کلمه استنباط شود (مثال: «همسایه»).

پسوند چسبیده نوشته می‌شود (مثل دانشمند) (مگر اینکه حرف آخر جزء اول و حرف اول پسوند هم‌مخرج باشند یا حرف آخر جزء اول ه باشد: نظام‌مند و علاقه‌مند).

کلماتی که ترکیب دو یا چند کلمه‌اند در صورتی که معنای کلمه‌ی جدید بسیط گونه باشد سرهم (مگر اینکه جزء دوم با «آ» آغاز شود) و در غیر این صورت با فاصله‌ی مجازی نوشته می‌شوند: «نیشکر» برای مورد اول (دانش‌آموز به عنوان استثناء) و «آب‌میوه» برای مورد دوم. (۲)

برای آگاهی بیشتر درباره نیمفاصله یا فاصله مجازی به پیوند زیر بنگرید.

http://www.khabgard.com/?id=۱۵۶۴۵۴۷۶۶۲

دستور زبان

- سبک متن نوشته‌های ایرانشهر باید رسمی باشد. در بحثها می‌شود از متن غیررسمی استفاده کرد، ولی بهتر است که در بحثها هم از متن رسمی استفاده شود. رسمی‌نوشتن لزوماً به معنی متکلف نوشتن نیست ولی ساده‌نویسی هم در صورتی که امکان داشته باشد معنی از بین برود یا متن بیش از حد طولانی شود مضر است.

- در ایرانشهر از مضارع اخباری فعل بودن استفاده نمی‌شود. درست: «است»، «هستند» یا «اند»، «نیست». غلط: «می‌باشد»، «می‌باشند»، «نمی‌باشد».

- نشانه‌ی مفعولی «را» را باید هر چه نزدیکتر به خود مفعول نوشت. درست: «کتابی را که آورده بود، برد.» غلط: «کتابی که آورده بود را برد».

- باید تا جای ممکن کوشش شود که قوانین نحو عربی در نوشتارهای فارسی به کار برده نشود: غلط «مقالات مربوطه» درست «مقالات مربوط» یا «مقاله‌های مربوط».

نقطه‌گذاری

علامتهای نقطه‌گذاری به دو گروه کلی تقسیم می‌شوند: منفرد و مزدوج

علامتهای نقطه‌گذاری منفرد

علامتهای نقطه‌گذاری منفرد علامتهایی هستند که به‌تنهایی ظاهر می‌شوند و لزوماً با علامت دیگری به کار نمی‌روند. نمونه: نقطه (.) و ویرگول (،).

هنگام استفاده از آنها باید نکته‌های زیر را رعایت کرد:

- بدون فاصله با نویسه‌ی پیشین وارد می‌شوند.

- میان آنها و حرف (الفبای) بعدی یک فاصله وجود دارد.

درست

«دارا انار دارد. سارا انار ندارد.»

نادرست

- «دارا انار دارد.سارا انار ندارد.»
- «دارا انار دارد .سارا انار ندارد.»
- «دارا انار دارد . سارا انار ندارد.»

علامتهای نقطه‌گذاری مزدوج

علامتهای نقطه‌گذاری مزدوج علامتهایی هستند که با علامتی دیگر به صورت مزدوج به کار می‌روند. نمونه: کمان به صورت زوجِ کمان باز *(* و کمان بسته *)* به کار می‌رود.

هنگام استفاده از آنها باید نکته‌های زیر را رعایت کرد:

- نویسه‌ی *باز* با حرف پیشین فاصله دارد و حرف بعدی بدون فاصله با آن نوشته می‌شود.
- نویسه‌ی *بسته* بدون فاصله با حرف پیشین نوشته می‌شود. حرف بعدی با آن فاصله دارد.

درست

«دارا (شخصیت محبوب ما) انار دارد.»

نادرست

- «دارا(شخصیت محبوب ما) انار دارد.»
- «دارا (شخصیت محبوب ما) انار دارد.»
- «دارا (شخصیت محبوب ما)انار دارد.»
- «دارا (شخصیت محبوب ما)انار دارد.»
- «دارا (شخصیت محبوب ما) انار دارد.»
- سایر موارد مشابه

نقل قول (گفتاورد)

برای نقل قول و موارد مشابه، از «گیومه‌ی فارسی» استفاده می‌شود، نه از علامت نقل قول تکی یا دوتایی انگلیسی. درست: «نقل قول». غلط: "نقل قول" و 'نقل قول'.

عنوان‌بندی مقالات

- عنوان مقاله باید با **نویسه‌های فارسی** نوشته شود. از عناوین دارای نویسه‌های غیرفارسی تا حد امکان پرهیز کنید.
- نباید اسامی خاص به زبان فارسی ترجمه شوند. مثلاً نباید عنوان مقاله توین پیکس «کوه دوقلو» باشد.
- برای ساختن مقاله‌ی جدید با استفاده از روش یاد شده مطمئن شوید که صفحه‌کلید شما ی و ک را عربی (به شکل **ي** و *ك*) نمی‌زند.
- در عنوان مقاله **نباید** از نویسه‌های خاص (#،$،&،* و...) استفاده کرد.
- در عنوان اصلی مقاله **نباید** از اعراب (زبر و زیر و پیش و تشدید*[۳]) استفاده کرد.
- تا جای ممکن در عنوان مقاله کلمه جمع بسته **نشود**.*[۴] درست:بادبادک غلط:بادبادک‌ها
  - در صورتی که کلمه‌ای **به ناچار** در عنوان با «ها» جمع بسته شده باشد (مثلاً عنوان نمایشنامه‌ای به صورت جمع است)، «ها» با فاصله‌ی مجازی نوشته می‌شود؛ درست: عادل‌ها، غلط: عادلها، عادل ها.
- سرهم‌نویسی و جدانویسی و استفاده از فاصله‌ی مجازی بر طبق *دستور خط* که در ابتدای این مقاله درباره‌شان صحبت شد، در انتخاب عنوان مقاله نیز باید رعایت شود؛ درست: می‌گون، غلط: می گون

ایتالیک و گیومه

شوربختانه ایرانشهر امکان استفاده از متن ایرانیک (خوابیده به چپ) ندارد، ولی می‌توان از نشانگذاری " برای ایتالیک (خوابیده به راست) استفاده کرد. مثال:

"این متن ایتالیک است."

که خروجی زیر را ایجاد می‌کند:

این متن ایتالیک است.

از ایتالیک معمولاً برای تأکید روی کلمات خاص استفاده می‌شود. در موارد زیر نیز از ایتالیک استفاده می‌شود.

عنوانها

برای عنوان موارد زیر باید از ایتالیک استفاده شود:

- آثار هنرهای بصری
- آلبومهای موسیقی
- بازیهای رایانه‌ای و ویدئویی
- جراید (روزنامه‌ها، مجله‌ها، و مانند آنها)
- فیلمها
- کتابها
- کلمات به زبانهای غیرفارسی که به خط فارسی نوشته می‌شوند
- مجموعه‌های تلویزیونی
- نمایشنامه‌ها

در صورتیکه عنوان خاصی از میان دسته‌بندی یاد شده دارای مقاله‌ی مستقل است، ایجاد پیوند لازم است.

از ایتالیک معمولاً در عنوان آثار نسبتاً بلندتر استفاده می‌شود. عنوان آثار کوتاه‌تر، از جمله موارد زیر، در داخل گیومه می‌آید:

- آوازها
- شعرهای کوتاه

- داستانهای کوتاه
- فصل‌های یک اثر بلندتر
- قسمتهای یک مجموعه‌ی تلویزیونی
- مقاله‌ها

مواردی نیز وجود دارند که عنوانشان نباید ایتالیک شود یا در گیومه بیاید:

- متون مقدس
- اسناد حقوقی و قوانین

کلمات به عنوان کلمه

وقتی درباره‌ی کلمه‌ای به عنوان یک کلمه یا درباره‌ی حرفی به عنوان یک حرف می‌نویسید، از ایتالیک استفاده کنید. مثلاً:

- واژه‌ی *کفاش* به سبک واژه‌سازی عربی ولی از ریشه‌ی فارسی *کفش* ساخته شده است.
- حرف *الف* پرکاربردترین حرف در زبان فارسی است.

ساختار و روش نوشتن مقاله

هر مقاله با توضیحی آغازین در یک یا چند بند (بسته به طول کل مقاله) شروع می‌شود. در مقاله‌های بلندتر مقاله به زیرعنوانهایی/بخشهایی کوچکتر تقسیم می‌شود. چیدمان یک مقاله‌ی عادی به صورت زیر است.

توضیح ابتدایی

==بخش نخست== /

===زیربخش نخست== |

. |

. > متن اصلی

. |

==بخش چندم== |

===زیربخش چندم=== \

==پانویس==

==جستارهای وابسته==

==منابع==

===[منابع برای] مطالعه بیشتر===

==پیوند به بیرون==

توجه شود که اصلی‌ترین عنوانهای مربوط به بخشهای مختلف مقاله به صورت ==عنوان بخش== (با دو ==) هستند. استفاده از =عنوان بخش= در مقاله‌ها به هیچ‌وجه توصیه نمی‌شود.

در زیر پیرامون بخشهای مختلف مقاله توضیحی آورده می‌شود.

توضیحی مختصر در ابتدای مدخل

ابتدا یک بند (پاراگراف) به عنوان مقدمه می‌آید که کلیت مقاله در آن می‌آید.

- عنوان مقاله در بند اول مقاله و اولین بار به صورت **پررنگ** می‌آید.

متن اصلی مقاله

قسمت‌های مختلفی با عنوان مناسب برای بخش‌های مختلف مقاله می‌آیند. هر کدام از این عنوانها می‌توانند به زیرعنوانهایی شکسته شوند.

عبارتهای به زبانی خارجی

اگر موضوع مقاله خودِ عبارت نوشته‌شده به زبان‌های خارجی نباشد آن عبارت نباید در متن اصلی بیاید. اگر مقاله‌نویس احساس نیاز شدید به اصل عبارت می‌کند، باید آن را در پاورقی بیاورد. اگر موضوع، خودِ عبارت خارجی باشد می‌توان آن را در متن اصلی آورد. علاوه بر این آوردن عبارت‌هایی به زبان خارجی در متن اصلی مقاله، هنگام آوردن نقل قولی که بخشی از آن به فارسی است، ایرادی ندارد.

- **تبصره:** نام آثار کلاسیک به زبان عربی و نیز آثار فارسی‌ای که عنوانشان عبارتی عربی (حتی با نحو عربی) است از این قاعده مستثنی است. همچنین استفاده از ترکیب‌های کلیدی دوسه‌واژه‌ای در مقاله‌های تخصصی‌تر یا بخش‌های تخصصی‌تر مقاله بلامانع است. موارد مبهم با اجماع ایرانشهرنویسان در بخش گفتارهای نیکِ همان مقاله حل و فصل می‌شود.

پانویس

در این قسمت توضیحات اضافه ذکر می شود.

جستارهای وابسته

این قسمت دربردارنده‌ی پیوندهایی به مقاله‌های مرتبط **در خودِ** ایرانشهر است.

منابع

منابع مقاله در بخشی جداگانه با نام «منابع» ذکر می‌شوند. در بخش «شیوه‌نامه نگارش کتابنامه» در ایرانشهر، توضیحات مبسوطی درباره آن داده شده است.

[منابع برای] مطالعه‌ی بیشتر

در صورتی که نویسنده منابع مفید دیگری بشناسد ولی این منابع در نوشتن مقاله مورد استفاده قرار نگرفته باشد آنها را در این قسمت ذکر می‌کند.

پیوند به بیرون

در صورت نیاز به ارجاع به تارنماهای دیگر (مثلاً در صورتی که مقاله‌ای اطلاعات مربوط به موضوعی را به شکل جامع منتقل نکرده باشد، یا صفحه‌ی تارنمایی که کامل‌کننده‌ی مقاله باشد وجود داشته باشد)، پیوند به آنها در بخشی به نام «پیوند به بیرون» می‌آید.

- در صورتی که یک صفحه‌ی پیوندی یک منبع عادی است، مثلاً پیوندی به مقاله‌ای در نسخه‌ی اینترنتی یک روزنامه است، بهتر است پیوند در بخش منابع و با همان ساختار منابع بیاید.
- اگر صفحه‌ی مقصد پیوند به زبانی غیر از فارسی است، باید از عناوین اصلی همان صفحه برای متن پیوند استفاده شود.

پروژه‌های خویشاوند

اگر مطلب مرتبطی با مقاله در پروژه‌های خویشاوند نظیر ایرانشهر گفتاورد یافت می‌شود در همین بخش پیوند به بیرون، به آنها پیوند داده می‌شود.

تصاویر

- برای افزودن تصویر به مقاله‌ها از قاب استفاده و تصویر به شکل شناور آورده می‌شود.
- به طور معمول آوردن تصویر در سمت چپ بر آوردن آن در سمت راست برتری دارد، اما در صورتی که در یک مقاله از چندین تصویر استفاده می‌شود، برای پرهیز از یکنواختی می توان تعدادی از آنها را در سمت راست و تعدادی دیگر را در سمت چپ آورد.
- متن نباید بین دو تصویر روبروی هم فشرده شود. برای پرهیز از فشرده شدن متن بین دو تصویر می‌توانید گالری درست کنید یا یکی از آنها را حذف کنید یا به جای دیگری منتقل کنید.
- منبع تصویر *باید* به شکل نشانی اینترنتی (URL) دقیق یا هر روش دقیق دیگری (مثلاً ذکر کتابشناسی دقیق به همراه شماره‌ی صفحه) در توضیحات پرونده‌ی تصویر ذکر شود.
    - توجه کنید که اسکن/دیجیتالی‌کردن عکس شما را صاحب حقوق آن نمی‌کند.

پانویس

۱. فرهنگستان زبان و ادب فارسی (۱۳۸۴)؛ دستور خط فارسی؛ چاپ چهارم؛ تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی؛ نشر آثار.

۲. فرهنگستان زبان و ادب فارسی (۱۳۸۴)؛ دستور خط فارسی؛ چاپ چهارم؛ تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی؛ نشر آثار.

۳. در مواردی که تشدید به طور خودکار گذاشته می‌شود جایز و حتی لازم است. مثال:*الله*

۴. در مورد نام دودمانهای پادشاهی از *ان* استفاده می‌شود. مثال: *هخامنشیان*، *اشکانیان* و *ساسانیان*.

منابع

- ویکیپدیا

پیوند به بیرون

دستور خطّ فارسی (مصوّب فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۴)

http://www.persianacademy.ir/fa/dastoorpdf.aspx